# מיכאל שלמה אבישיד

רב קהילת חב"ד רמת בית שמש א'
ראש כולל להוראה ודיין באה"ק ובחו"ל
מדייני ועד רבני ליובאוויטש צרפת

# Michael Chlomo Abichid

Rav Kehilat Chabad Ramat Beth Shemesh
Dayan et Rosh Kolel
Dayan au Vaad Rabanei Loubavitch de France


## ספק ברכות להקל

כמה כללים ופרטי דינים

א. ספק ברכות להקל הוא כלל חשוב בהלכה[1], והוא מצוי בכמה אופנים, כגון אדם שאינו זוכר אם בירך ברכה מסויימת (כגון ברכת המוציא[2] או כל ברכה אחרת), הן ברכת הנהנין והן ברכת המצוות, הרי הדין הוא שלא רק שאינו צריך לברך אלא שגם אם ירצה אסור לו לברך.

הסיבה לדין זה, לפי רוב הפוסקים[3], היא משום שרוב הברכות הם מדברי סופרים, ולכן בספק אם בירך הוה ספק דברי סופרים שדינו להקל. הסבר זה מסביר מדוע אינו **צריך** לברך. והטעם לאיסור לברך אף אם **ירצה** לברך, הוא כי להזכיר שם ה' בדרך ברכה כאשר היא ברכה שאינה צריכה, הוא איסור נושא שם ה' לשוא. לרוב הפוסקים בדרך ברכה הוא איסור דרבנן חמור[4]. ויש סוברים שהרמב"ם והשו"ע (שנקט לשונו) סוברים שהוא איסור דאורייתא, ובפרט לאור תשובת הרמב"ם[5], וכך הבינו המג"א והחיד"א והרב עובדיה יוסף ז"ל. אמנם הא"ר ואדה"ז[6] ונכדו הצ"צ[7] הבינו שהוא איסור דרבנן בלבד. וגם לדעה זו מובן מדוע אסור לו לברך גם אם ירצה, כי יכניס עצמו לכתחילה לספק ברכה לבטלה, וק"ו לסוברים שהוא איסור דאורייתא.

ב. בספק ספיקא לברך כגון לברך על ציצית בבין השמשות, נחלקו הדעות[8], ולמעשה סוברים אדה"ז[9] והמ"ב[10] דלא יברך. ובדין מי ששכח אם ספר אתמול ספירת העומר, בזה גם הם סוברים[11] שימשיך לברך, כי דעת ר"י שכל יום היא מצוה בפ"ע היא דעה עיקרית.

ג. וכל הנ"ל בברכות שהם מדברי סופרים, אבל בברכת המזון שהוא דאורייתא אם שבע, בספק אם בירך, ספק דאורייתא לחומרא, ולכן יברך[12], וזה גם לדעה שברכה שאינה צריכה אסורה מדאורייתא, וגם לשיטת הרמב"ם שספק דאורייתא לחומרא הוא מדרבנן, בכל זאת יברך[13].

ד. ונחלקו אם יברך גם ברכה רביעית שהיא מדרבנן. לשיטת אדה"ז יברך שלא יזלזלו בברכה זו ועוד שכך היתה התקנה לומר אותה כל פעם שמברכים ברכת המזון[14]. ולשיטת הבן איש חי והכף החיים לא יברך אותה.

ה. היות וספק אם אשה חייבת בברכת המזון מן התורה, נחלקו הדעות אם תברך כאשר היא מסופקת אם כבר ברכה, ולמעשה לא תברך[15].

ו. איש שספק אם אמר ק"ש, יכול לומר ק"ש עם ברכותיה[16], ואף שברכות ק"ש מדברי סופרים, מ"מ היות וק"ש הוא חיוב מדאורייתא, לכן לענין ק"ש הוה ספיקו לחומרא, וחייב מספק לקרוא ק"ש, והיות וחייב בק"ש צריך לאומרו עם ברכותיה כי כך היתה התקנה מעיקרא[17].

ז. פוסקי ספרד דנו אם לברך בספק ברכות במקום שהשו"ע פסק לברך, לבית דוד מברכים, ולחיד"א ובא"ח, אין מברכים. וכ"כ ביבי"א[18]. וכשיש מחלוקת והאר"י הקדוש הכריע לברך, לחיד"א מברכים, וכך דעת רבים[19], וביבי"א[20] סובר שלא לברך. ובמקום שהמנהג לברך, מברכים גם במקום מחלוקת הפוסקים.

---

[1] שו"ע או"ח רט, ג.
[2] שם קסז, ט.
[3] ראה שועה"ר קסז, יב.
[4] ראה שם רטו, ג.
[5] סי' קה.
[6] שם.
[7] שו"ת או"ח סי' ג.
[8] לחם משנה והלבוש.
[9] בסידורו וחזר בו ממש"כ בשלחנו סי' יח.
[10] סי' רטו.
[11] סי' תפט.
[12] ראה סי' קפד. ולפי ביאור הפנ"י בברכות דף ל"ה לא יברך.
[13] ראה א"א רטו ס"ק ו.
[14] תשובת הרשב"א ס' שכ.
[15] רע"א מ"ב ועוד.
[16] או"ח ס' סז.
[17] מג"א ואדה"ז שם והוא מהרשב"א הנ"ל.
[18] ח"ה או"ח מב, ג.
[19] עי' ברכ"ה ח"א ב, יד.
[20] ח"ב כה, יב.